

**ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА В РОМАНАХ
«НЕВЕЛИЧКА ДРАМА» В. ПІДМОГИЛЬНОГО
ТА «КОХАНЕЦЬ ЛЕДІ ЧАТЕРЛЕЙ» Д. ЛОУРЕНСА**

І. В. Девдюк

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
Кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства,
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380 (342) 59-60-45; e-mail: dev.ivanna@gmail.com*

У статті здійснено компаративний аналіз гендерної проблематики в романах «Невеличка драма» В. Підмогильного та «Коханець леді Чатерлей» Д. Лоуренса. Ключовим спільним компонентом творів визначено любовний дискурс, у площині якого реалізуються філософські, морально-етичні, національні концепти, окреслюється жанрово-композиційна парадигма, позначена гендерними маркерами. Гендерний аспект актуалізується в образах головних героїнь, яких об'єднує прагнення набути незалежності та внутрішньої свободи, вийти за межі традиційно сформованих гендерних стереотипів.

***Ключові слова:** гендер, стереотип, гендерна роль, ідентичність, фемінність, маскуліність.*

Впродовж останніх десятиліть в українському науковому просторі інтерес до проблем гендеру неухильно зростає, засвідчуючи “зживання статевого стереотипу та ідеологічних кліше посттоталітарної соціальності” [3, с. 3]. Вказана тенденція знайшла своє відбиття і в літературознавчому дискурсі, представленому доробком В. Агеєвої, Р. Веретельника, Т. Гундорової, Н. Зборовської, С. Павличко, С. Філоненко, Н. Чухим та ін. Розвиваючи концепції американського (Д. Батлер, Е. Шовалтер, К. Мілет) та західноєвропейського (Л. Ірігерей, Ю. Кристева, Ю. Осін-скі, Г. Сіксу) підходів до інтерпретації статі / гендеру, українські дослідники дають власне обґрунтування феміністичних і гендерних теорій, зосереджують увагу на їхньому співвідношенні, застерігають від отождолення. Гендерні студії одноставно розглядаються як такі, що перебувають в одному полі з феміністичними, водночас є продовженням та подоланням феміністичного літературознавства. Н. Зборовська, зокрема, підкреслює: “Маскуліність та фемінність у гендерних дослідженнях не пов’язується з біологічною статтю, а є виявами різних психологічних характеристик, історично сформованих особливостями культури певного суспільного середовища” [4, с. 293]. Розрізнення біологічної заданості статі та сконструйованого соціумом феномену гендеру, за спостереженням С. Філоненко, дозволяє “критично переглянути есенціалістські уявлення про

“мужність” і “жіночність”, “маскулінність” і “фемінність” (“фемінінність”) як начебто природні, вроджені та порушити питання про технології їх конструювання” [10, с. 14]. Таким чином, гендерне літературознавство, відкидаючи встановлені стереотипи, закладає фундамент для рівнозначного тлумачення жіночого й чоловічого письма з акцентуацією індивідуально-психологічної проблематики, що дає змогу “відчитувати різні рівні художнього тексту, враховувати різні ціннісні орієнтації” [8, с. 424].

Нашу уваги привернули романи В. Підмогильного «Невеличка драма» (1930) та Д. Г. Лоуренса «Коханець леді Чатерлей» (*Lady Chatterley's Lover*, 1928), в яких гендерні взаємодії постають сутнісним компонентом образно-сислової організації текстів. Творчість В. Підмогильного під кутом зору фемінності / маскулінності розглядалася у студіях Ю. Бойка, О. Галети, М. Гірняк, Н. Гноєвої, Г. Кудрі, С. Луцій, В. Мельника, Н. Монахової, Н. Пашковської, Ю. Шереха та ін. Певний поступ у цьому напрямку зроблено й у вітчизняному Лоуренсознавстві. Відмітимо дослідження Н. Глінки, Н. Жлуктенко, Н. Кудрик, В. Панченка, Н. Собецької. У зарубіжному науковому просторі доробок письменника студіювали Г. Гауф, Р. Дрейпер, Г. Єрмакова, Д. Жантієва, Дж. Марі, Н. Михальська, К. Мілет, Г. Т. Мур, Ф. Р. Лівіс, М. Пальцев, Д. Урнов та ін. Однак досі твори українського та англійського авторів не були предметом компаративного вивчення, що зумовлює актуальність поданого дослідження. Метою студії є визначення спільних та відмінних рис образно-сислової актуалізації гендерних аспектів у романах В. Підмогильного «Невеличка драма» та Д. Г. Лоуренса «Коханець леді Чатерлей». Ключовим спільним компонентом творів є любовний дискурс, у площині якого реалізуються філософські, морально-етичні, національні концепти, окреслюється жанрово-композиційна парадигма, позначена гендерними маркерами.

Центральними постатями романів виступають Марта Висоцька та Констанс Чатерлей, яких об'єднує прагнення набути незалежності та внутрішньої свободи, вийти за межі традиційно сформованих гендерних стереотипів. Попри те, що особистості героїнь формувалися в різних соціальних і культурних середовищах, обидві почувалися в родинному домі комфортно й безпечно. На вихованні жінок позначилося передусім піклування батька, а не матері, що визначило їхню життєву позицію, сублімувало уявлення про ідеального чоловіка й у цілому ідеальний простір буття, який асоціювався в обох з малою батьківщиною і дитинством. У Марти – з Каневом і Дніпром, у Коні – з мальовничою територією Сасекса. Дитячі роки в рідному місці становлять модель ідилічного хронотопу обох романів, для якого, згідно з висновками М. Бахтіна, характерна “органічна прикріпленість, прирощеність життя і його подій до місця – до рідної країни з усіма її куточками, до рідних гір, рідних долин, рідних полів, ріки й лісу, до рідного дому” [2, с. 374]. Смерть Мартиноного батька

в «Невеличкій драмі» та війна в романі «Коханець леді Чатерлей» виступають тими руйнівними топосами, у смислового полі яких формується інша часопросторова модель, позначена семантикою “чужого місця”. Це у свою чергу веде до екзистенційного переосмислення героїнями власного статусу, а відтак засвоєння ними нових гендерних ролей.

Згідно з висновками Ю. Лотмана, “поведінка персонажів у значній мірі пов’язана з простором, у якому вони знаходяться” [6, с. 278], що передбачає взаємозумовлений процес: людина конституюється місцем власного перебування, а простір наповнюється значимістю завдяки людському чиннику. Таку парадигму спостерігаємо в аналізованих романах на прикладі головних героїнь, які за волею обставин опиняються в межах чужої території, зокрема Марта винаймає будинок на Жилинянській вулиці у м. Києві, Констанс після заміжжя переїжджає в родинний маєток чоловіка Регбі-хол у центральні графства Англії. Відчуженість простору жінок актуалізується в авторських презентаціях будівель, наповнених спільними смисловими маркерами, серед яких знаковими є “сірість”, “холодність”, “ізолюваність”. Так, одноповерховий “крихітний будиночок на Жилинянській вулиці”, де жила героїня «Невеличкої драми», “стояв із забитим на зиму парадним ходом”, що було заходом “проти зайвого холоду, бажання зберегти кілька дровин у суворому бюджеті мешканців” [9, с. 11]. Акцентуація убогості та ощадності жильців, які були “дівчині доброю школою самостійного життя” [Там само], імплікує духовну обмеженість і дріб’язковість Мартиних сусідів, а саме подружжя Іванчуків, портретні характеристики яких оприявнюють їхню нікчемну сутність. Зокрема, позбавлений маскулінних ознак “деградований” кооператор Давид Семенович нагадує “лиху, але немічну тварину” [9, с. 9], а його дружина Тетяна Ничипорівна складає враження жінки, що “скрізь приносила застиглість, лад і тиху вигоду” [9, с. 18]. Цілком очевидно, що соціальна адаптація таких людей зводиться до тваринного інстинкту виживання та очікування свого часу, коли відкриються “парадні двері” їхнього простору. Тоді під маскою високої моральності вони пустять у хід весь арсенал підступності й лицемірства, що і справді стане суворою школою виживання для Марти.

Кімната дівчини, одухотворена її сутністю, на відміну від будинку, представлена у позитивному смислового полі як тепла й Марті до вподоби, що акцентує фізичну й духовну відмежованість локального простору героїні від усього помешкання як псевдодому. Концепти тепла й затишку, які контрастують із семантикою холоду й сірості, генерують споконвічно-сакральне розуміння дому як родинного вогнища, що підсилено образом грубки як першоелементу світобудови та символу рідного дому. Недаремно кімната, попри простоту побуту, приваблює різних за психологічними типами та соціальною приналежністю чоловіків, яких підсвідомо гнітить раціональна одноманітність їхнього буття, тож у витвореному Мартою просторі (уподібненому одним із залицяльників, ін-

женером Дмитром, до раю [9, с. 101]), вони компенсують брак емоційно-чуттєвої комунікації. Сама ж дівчина, відчуваючи прірву між “Я” та іншими, рідко спілкується із сусідами, а на спільну територію кухні заходить лише тоді, коли там порожньо, особливо ж під час обтирання холодною водою, яке вона здійснює щоранку. Цей обряд, як своєрідний аналог купання в Дніпрі біля рідного Канева, набуває символічного значення, постулюючи ідею національного й особистого як невіддільних сутностей людини. Їхній розрив означає бездомність, втрату ідентичності, без яких досягнення гармонії є неможливим. Відтак вранішній процедури, яка могла видатися звичайним і загально обов’язковим процесом [9, с. 6], Марта надає особливого значення неодмінного ритуалу життя, підносить його “до високої ролі основ особистості” [9, с. 6-7]. У такий спосіб героїня намагається уберегти свій родинно-національний простір – вмістилище одвічних цінностей, породжених “із давніх забутих дій” [9, с. 6]. Національна й гендерна ідентичність Марти акцентується рисами, які відповідають традиційно сформованому уявленню про жіночий ідеал. Зокрема, автор підкреслює її вродливість, моторність, вправність, кмітливість, романтичність, водночас практичність, подекуди суворість: “була на вдачу моторна і всі життєві дії робила швидко” [9, с. 5-6], “риси чіткі й аж ніби суворі, але очі були ніжні, zarazом жартівливі й меланхолійні, однаково настановлені сміятись і плакати” [9, с. 100] тощо. Власне ці якості, в яких фемінне поєднано з маскуліним, чуттєве з раціональним, національне із загальнолюдським, надають Марті автентичності і внутрішньої незалежності. Натомість бажання дівчини бути схожою на героїнь любовних романів, що захоплює її свідомість, віддаляє від самої себе, перетворює простір її існування на “фортецю чуття” – ненадійно-хитку конструкцію, надто вразливу до стороннього втручання.

Якщо національна й гендерна ролі Марти доповнюють одна одну, то в образі шотландки Констанції домінують її природна сутність, яка опозиціонується цивілізованій зіпсутості співвітчизникам автора – англійкам. На такому моделюванні образу позначилася концепція природної людини Д. Лоуренса, яка артикулюється ним у фрейдівському ключі як голос “крові та плоті”: “My great religion is a belief in the blood, the flesh, as being wiser than the intellect. We can go wrong in our minds. But what our blood feels and believes and says, is always true” [12, с. 53] // “Моя велика релігія – це віра у кров і плоть, у те, що вони мудріші за інтелект. Наш розум може помилятися, але те, що відчуває, у що вірить і що каже наша кров, – завжди правда” [Переклад автора статті. – І. Д.]. Не дивно, що концепти “крові і плоті” є визначальними у портретній характеристиці Коні: “[...] на вигляд була рум’яною сільською дівчиною з м’яким каштановим волоссям, сильним тілом і повільними рухами, сповненими надзвичайної енергії, її великі здивовані очі й ніжний лагідний голос, здавалося, говорили: вона тільки що приїхала з свого рідного села” [7, с. 7]. Попри провінційність зовнішності, формування Констанс як особи-

стості проходило в мистецько-інтелектуальному середовищі, де цінувалася свобода самовираження. Тож у свої п'ятнадцять вона доволі невимушено почувалася в товаристві чоловіків, на одному рівні з ними вела дискусії на різні теми, без упереджень ставилася до вільних статевих стосунків, що в цілому було характерно для передвоєнного покоління, яке відчуло подих нового часу. Однак європейське суспільство, пройняте патріархальними візіями чоловічої вишості, було ще зовсім не готове до гендерних змін. Якщо жінки, захоплені ідеями емансипації, прагнули виразити себе в духовно-інтелектуальній площині – через “пристрасний обмін словами” [7, с. 8], то сильна половина традиційно розглядала жінку як сексуальний об'єкт. Вільні зв'язки, які проголошувалися чи не найбільш суттєвим чинником емансипації, насправді являли собою осучаснену форму залежності. Гірко усвідомлюючи цей факт, представниці слабкої статі заради рівноправного спілкування з чоловіками приносили себе в жертву, при цьому часто відчували відразу до партнера, який в такий спосіб утверджував свою владу. Відтак все те, що сталося з Коні та її поколінням після війни, у площині феміністичної критики постає як результат чоловічого домінування, ущербно-агресивного у своїй основі, що власне доведено перебігом подій ХХ століття, сповненого різного роду конфліктів, насильств, геноциду тощо.

Для самої Коні війна, яка “розтрощила дах над її головою” [7, с. 5], стала рубіконом між минулим і прийдешнім, призвівши не лише до розлучення з рідним домом як найбільш безпечним і комфортним місцем, а й втрати духовного захисту, свободи бути собою, що рівнозначно втраті себе як особистості й жінки. Тож маєток Чатерлеїв Регбі-хол, в який 1920 року Кліфорд і Констанція повернулися після дворічного лікування чоловіка, постає Антидомом у своєму абсолюті, місцем, у якому жінці відводилася роль “іншої”. Не дивно, що територія Тавершела їй видалася огидною й понурою, кімнати в маєтку гнітючими, іноді Коні здавалося, що вона “живе в підземному царстві” [7, с. 19], звідки немає виходу. Особливо вражала пустота й ізольованість місця, яке нагадувало позбавлене гендерної ідентичності тіло Кліфорда. Розміщення Регбі-холу на підвищенні ніяк не асоціювалось із центром всесвіту, лише було ознакою нездоланої прірви між аристократичною зверхністю господаря та його підлеглими. Сутнісним аспектом дому виступає його зв'язок з традицією й спадковістю. Як уособлення старої Англії він є вмістилищем відбитків попередніх культурних пластів і епох, носієм споконвічних морально-станових принципів. Цей зв'язок в інтерпретації Лоуренса позбавлений акту благодатного творення, відтак “родове гніздо” Чатерлеїв уподібнюється до законсервованого буття, яке виключає активну, цілеспрямовану діяльність людини, виводячи її у статус *Das Man*.

Вказана теза актуалізується в образі Кліфорда як втіленню пуританської свідомості, модифікованої механістичною цивілізацією. І його інвалідність, і візок, у якому він пересувається, і ліс, який йому дістався

у спадщину, і література, яку він творить, і повітря навколишні шахт, яке було для нього “живлючіше за кисень” [7, с. 164], – усі ці ознаки, конституційовані простором Регбі-холу, становлять концептуальну сутність образу. Фізична ущербність Кліфорда, маркована в тексті такими лексемами, як “мертвотність”, “тупість”, “твердолобість”, “хижість” тощо, символізує механізовану недолугість представників сильної статі, які в гонитві за статками забули про своє призначення “мужчини”, перетворилися, зі слів Мелорза, на “огидні напівтрупи” [7, с. 334], позбавлені людських ознак. В означеному ключі представлені й лондонські завсідники Регбі-холу – високолобі інтелектуали, – які, традиційно розглядаючи жінку як “другу стат”ь”, провадять бурхливі дискусії на теми ролі жіноцтва в суспільстві, пропонують різні моделі сімейно-статевих взаємин, при цьому їм і в гадку не приходить поцікавитися думкою присутньої в залі Констанції.

Роль дружини, яку намагалася виконувати Констанція, насправді зводилася до обов’язків няньки та доглядальниці. Кліфорда така модель стосунків цілком влаштувала, натомість жінку охоплювало чимраз сильніше відчуття відрази до чоловіка та його оточення, а відтак бажання розімкнути межі застиглого буття. У своїх прагненнях до самоствердження Констанція, як і Марта, витворює власний простір, яким стає її кімната на третьому поверсі – єдине веселе й сучасне місце, “де повністю розкривалася її особистість” [7, с. 36], що давало можливість бути собою, зберегти власне “Я”. Однак надто довге перебування в координатах органічно чужої території призводить до процесів деформації – міцне й повновиде тіло жінки набуває форми мертвотної пустоти Регбі-холу, стає таким же немічним і позбавленим життя. Маємо ситуацію, коли маєток, виконуючи функцію “нагляду й перекодування особистості, поневолює її” [1, с. 5]. Констанс розуміє, що втрачає зв’язок із “предметним і живим світом” [7, с. 29], а відтак і власну суб’єктність. Ні візити гостей Регбі, ні пусті розмови з Кліфордом не здатні заповнити її душевний вакуум, спричинений нереалізованим прагненням бути жінкою й матір’ю.

У подібному ключі артикульовано екзистенційні роздуми Марти. Попри наполегливе намагання добросовісно виконувати службові обов’язки у махортресті та дотримуватись щоденного розпорядку, її дедалі частіше охоплює відчуття тривоги й смутку, яке пробивається крізь димку ілюзорних візій. Відвідини залицяльників лише поглиблюють внутрішню кризу дівчини. Для начальника відділу Безпалька, інженера Дмитра, сусіда Іванчука вона – лише тілесно-функціональний елемент їхнього життєвого плану, тож Мартині ігнорування сприймається чоловіками як особиста образа. Щодо Льови, то він надто покірний і пасивний, а такий не зможе реалізувати її жіночі амбіції. Відтак, активна за своєю природою внутрішня сутність героїнь, не приймаючи існуючу модель буття, виривається назовні, що оприявнюється фізично у формі на-

падів душевної нудоти, внутрішньої розлагодженості [9, с. 5] чи безумного неспокою й збентеження, аж до судом у тілі [9, с. 29]. Мартину “хворість” автор інтерпретує у психоаналітичному ключі як “недугу, що таїться в надрах землі й людського тіла [...], що без кінця обертає плодючу вогкість життя” [9, с. 71]. Аналогічно окреслено симптоматичні прояви в Констанції. М. Гайдеггер визначає такий стан як *Dasein* – розуміння людиною екзистенціальної можливості [11, 49-50], що свідчить про відкритість героїнь до духовних переживань, відкритість до себе і світу.

Радикальні перетворення в буттєвому просторі Марти й Коні пов’язані з хронотопом весни, ключовим компонентом якого постає топос кохання. Так, з настанням тепла та появою в житті української героїні Юрія Славенка її кімната стає місцем втілення всього, про що вона так довго й наполегливо мріяла, уподібнюючи себе до персонажів любовних романів. Абсолютна ізолюваність від зовнішнього світу наповнює Мартине непримітне житло незвіданою магією, підносячи до захмарних висот ідеального буття. Дівчині, однак, для повної гармонії не вистачає Канева, де стеги, яри, гори й де все їй рідне. Саме тому їй хочеться “народитися жінкою там, де була народилася, коло великої ріки, серед великого степу в урочистому святі кохання й природи” [9, с. 149-150]. Вона із захопленням описує Славенкові їхню уявну мандрівку до Канева: “А ввечері візьмемо човна і поїдемо Дніпром. Гребти не будемо, хай нас несе вода... Ти побачиш, як там гарно!” [9, с. 138]. Однак цього не відбувається, що є свідченням профанності кохання, яке не отримує родової опіки, відтак є приреченим.

Для Констанції після знайомства з Мелорзом рідними стають його просторові координати – хатинка в лісі, будинок і, зрештою, увесь ліс як сакральне місце. Відкритість до світу, усвідомлення своїх можливостей робить вибір Коні природним і безболісним, вона без жодних сумнівів переходить межу між предметним існуванням у маєтку і справжнім – у природному середовищі. Відтепер їй не задовольняє і власна кімната, яка втрачає смислове наповнення комфортного місця, асоціюючись із пустотою Регбі-холу. Почуваючи себе частиною нового бажаного простору, героїня готова залишитися тут назавжди. Під кутом зору гендерності важливим є те, що саме Коні стає ініціатором стосунків з Мелорзом, який всіяко відгороджує себе від зовнішнього світу, а передусім жінок, в яких бачить загрозу своїй свободі. Сумний досвід подружнього життя з попередньою дружиною – владною Бертою, здавалось, назавжди поховав у ньому інтерес до протилежної статі й у цілому до зовнішнього світу. Відтак Констанція, в якій пробуджується жінка, допомагає лісникові подолати екзистенційний страх, що свідчить про досягнення нею вищого рівня гендерного самоусвідомлення. Каталізатором зближення двох людей виступає природа з її вічним прагненням до оновлення й відродження, що відповідає авторському розумінню людини як органічної частки

природи. Тож ліс для Коні й Олівера стає природним притулком від посягань ворожого світу – мертвотного Регбі-холу разом із целулоїдним Кліфордом, брудних шахт і в цілому механізованої цивілізації.

Любов як форма щирого спілкування розкріпає героїв, робить вільними у вираженні думок. Відтак любовно-еротичний дискурс в обох творах переплітається з інтелектуальним, артикуючи морально-етичні й суспільно-політичні концепти. Причому ініціатива ведення діалогу в романах належить чоловікам, які за своєю природою не є говірками. Так, у розмовах з Коні Мелорз, маючи в особі жінки одноступеня й уважного слухача, висловлює пристрасні промови, в яких виражає гнівний протест проти механічної цивілізації й загалом сучасної дійсності. Прикметно, що в роздумах Коні, які в тексті передують Мелорзовим, прочитуються аналогічні ідеї, що доводить духовну спорідненість різних за соціальною приналежністю людей. У процесі їхнього зближення тіло як носій інформації виконує функцію ідентифікації спорідненої душі, тож взаємне “пізнання” тіл, за Д. Лоуренсом, веде до глибшого осягнення внутрішнього світу одне одного. Така парадигма відповідає авторському ідеалу духовної і тілесної єдності чоловіка та жінки, в яку, однак, він і сам не до кінця вірив, вважаючи її неможливою між представниками протилежної статі.

У романі В. Підмогильного маємо іншу модель духовно-тілесної взаємодії. До знайомства з Мартою Славенко пов’язував своє майбутнє виключно з кар’єрою біохіміка, при цьому жінка розглядалася як об’єкт задоволення сексуальних потреб, які, однак, відволікали від наукових дослідів. Рішення про одруження, викликане примітивно-побутовим бажанням стабілізувати життя, висунуло питання соціального становища майбутньої супутниці. Так у його житті з’явилася Ірен, яка цілком відповідала запитам молодого науковця, зосередженого на власній кар’єрі. Кохання, що виникло в результаті взаємодії різних компонентів, визначальним серед яких виявився фізіологічний, спричинило кардинальні метаморфози у свідомості біохіміка. Якщо раніше його зовсім не цікавили проблеми національного буття, то в стані закоханості під впливом Марти, яка розбудила в ньому українця [9, с. 124], виголошує тези, які можна розцінювати як вищий прояв Славенкової ідентичності як чоловіка і громадянина. Однак національно-духовні переконання біохіміка, попри їхню обґрунтованість, як і його любов, виявляються тимчасовими. Спізнавши заборонений плід, Славенко швидко одужує від раптової пристрасності, повертаючись у власний простір науки й розрахунків. У результаті, механічна сутність чоловіка не набуває якісного оновлення, навпаки, стає більш переконливою у своїй раціональності.

Остаточне прозріння приходить до Марти лише після відкриття істини, що в її коханні “нічого нового не було” [9, с. 264], яка, як “похоронний дзвін” [Там само], пронизує свідомість дівчини, відроджуючи її справжню сутність. Утративши свою магію, виміряний простір постає

перед нею “жалюгідним згарищем” [Там само], виштовхуючи за межі своїх координат. Саме “згарище” повертає Марту в реальний світ, їй стає зрозумілою вся оманливість ілюзій, а відтак нищість прагматичного оточення в особах Славенка, начальника підвідділу Безпалька, подружжя Іванчуків, інженера Дмитра – функціональних типів, які становили більшість тогочасної дійсності, асоціюючись із предметним світом. Прагнення Марти оживити довілля привносить сум’яття в їхню сіру буденність, адже ставить під сумнів їхні фальшиві цінності, тож при першій нагоді вони роблять все, щоб звільнитися від присутності дівчини. Подібно до персонажів Д. Лоуренса, які змушені шукати іншого притулку, перед Мартою відкриваються двері в нове незвідане, що постане перед нею після пробудження зі сну. Однак, де б герої не опинилися, важливим є факт усвідомлення ними власної ідентичності та свого місця у світі як визначальних чинників досягнення внутрішньої свободи.

Таким чином, гендерний аспект романів актуалізується в образах головних героїнь – Марти та Констанції, які у своєму прагненні набути незалежності наштовхуються на опір з боку міщанського оточення, уявлення якого пройняте традиційно-патріархальним розумінням статі. Конфліктність ситуації пришвидшує процес долання героїнями гендерних стереотипів та усвідомлення власної суб’єктності, що супроводжується їхнім вимушеним чи добровільним виходом за межі встановлених координат. Проте, якщо у свідомості Марти гендерна рівноправність невіддільна від національної ідентичності, то для Констанції визначальними є тілесно-жіноча й материнська сутності, які є вираженням її природного начала.

Література

1. Агеева В. Жіночий простір / Віра Агеева // Магістеріум. Вип. 8. Літературознавчі студії. Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К., 2002. – С. 3-9.
2. Бахтин М.М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики. – М.: Худож. лит., 1975. – С. 234-407.
3. Гапон Н.П. Проблема гендеру у філософському дискурсі другої половини ХХ сторіччя: автореф. дис. на здобуття наук. ст. докт. філософ. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» / Н. Гапон // Львів. – 2006. – 29 с.
4. Зборовська Н. Психологія і літературознавство: посібник / Н. Зборовська. – К.: Академвидав, 2003. – 390 с.
5. Лотман Ю. Текст у тексті / Юрій Лотман; Пер. Мирослави Приходи // Антології світової літературно-критичної думки ХХ ст.: Слово, Знак, Дискурс / за ред. Марії Зубрицької. 2-ге вид., доп. – Львів: Літопис, 2002. – С. 581-595.
6. Лотман Ю. Художественное пространство в прозе Гоголя / Ю. Лотман // В школе поэтического слова. – М.: Просвещение, 1988. – С. 251-292.

7. Лоуренс Девід Г. Коханець леді Чатерлей / Девід Герберт Лоуренс; Пер. з англ. Соломія Павличко. – К.: Основи, 1999. – 462 с.
8. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник / [Відп. ред.] М.М.Скорик. – К.: "К.І.С.", 2004. – 536 с
9. Підмогильний В. Невеличка драма: роман на одну частину / В. Підмогильний. – К.: Знання, 2014. – 294 с.
10. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр / Софія Філоненко. – Донецьк: ЛАНДОН–ХХІ, 2011. – 432 с.
11. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер; Пер. с нем. В. В. Библихина. – Харьков: Фолио, 2003. – 503, [9] с.
12. The Collected Letters of D.H. Lawrence: Cambridge University Press, 1997. – 524 p.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 20.03.2018 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Козликом І. В.*

**GENDER PROBLEMS IN THE NOVELS «A LITTLE DRAMA»
BY V. PIDMOHYLNY AND «LADY CHATTERLEY'S LOVER»
BY D. LAWRENCE**

I. V. Devdiuk

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
Department of World Literature and Comparative Literature;
76018, Ivano-Frankivsk, Shevchenko Str., 57,
ph. +380 (342) 59-60-45; e-mail: dev.ivanna@gmail.com*

The article is devoted to the comparative analysis of gender problems in the novels “A Little Drama” by V. Pidmohylny and “Lady Chatterley's Lover” by D. Lawrence. The key common component of the works is the love discourse, in the plane of which philosophical, moral and ethical, national concepts are realized, the genre-compositional paradigm is outlined, marked by gender markers. The gender aspect is actualized in the images of the main heroines, the common feature of which is the desire to achieve independence and internal freedom, and then, to go beyond the traditional gender stereotypes.

Key words: *gender, stereotype, gender role, identity, femininity, masculinity.*